

Sahna Sahin

Ovölco sözün hərfi mənasını deyim, çərçivə fars sözü olub, "çohar çübe", yəni dörd ağac deməkdir. Dilimizdə bu sözle bağlı çoxlu sayda ifadələr işlənir, çərçivəli, çərçivəyə salmaq, çərçivəyə sığmamaq, çərçivədən çıxmaq və s. Çərçivənin möişət mənası da var ki, bu gün mön ondan danışmayacam, sterotiplər, ondan qaçış barədə düşüncəyəyik.

Bir vaxt fantastik nəhəng hesab etdiyimiz dünya indi "ovcumuzun içindədi". Dünyanın o başında baş verənlər uzağı bir neçə saata, dəqiqəyə bizə gəlib çatır, məlumat almaq üçün uzman internet şəbəkəsi var, real səyahət etmək imkanın yoxdursa virtual dolana bilərsən dünyanı. Xalqlar, din və inanclar, adət və ənənələr və s öyrənmək də su içimi. Dünya bu dediklərim nəinki bir ölkədə, hətta ölkəiç fərqli qaydalarda tənzimlənir. Amma bir məsələ var ki, bu və ya başqa formada demək olar hər yerdə nəzərə alınır, bu da ÇÖRÇİVƏdir!

İndi dünyanı dolanan "koronavirus" bəlası yoluxmanın qarşısını almaq, insanların həyatını qorumaq üçün bir çox ölkələri həm daxili, həm də ölkələrarası çərçivələr yaratmağa məcbur etdi. Sərhədlər bağlandı, gediş-gəliş kəsildi, insanlara küçyəə çıxarkən maska taxıb ölcək geyinmək, sosial məsafə saxlamaq məcburi sayıldı, hətta müyyən müddət evdən çıxmaq qadağası, tibbi-giyeyin qaydalarına ciddi əməl edilməsi belə qanunla müəyyənəyildi. Düzür bu müvəqqəti, keçici, amma Çərçivədir, məcburi qəlibdir deyər ruhun etirazına səbəb olur. Axı bir çox şeylərin qədrini insan onu itirəndə anlayır...

Azərbaycanda çərçivə deyəndə ağıla ilk gələn cəmiyyəət arasında ədəb-ərkan qaydaları, müxtəlif olar-olmazlar, hətta qadağalar olur. Yəni insan istər istəməz özü üçün bir çərçivə yonmağa, bütövlükdə münasibət qaydalarını tənzimləməyə məcburdu. Deməli çərçivə həm də insanın daim can atdığı azadlığın da nisbi olmasını göstərir bir növ... Yadıma lap aşağı siniflərdə müəllimin uşaqlara verdiyi bir tapşırıq düşdü, uşaqlar

ÇƏRÇİVƏ

Esse

lar heç kəsin olmadığı bir məkən tapıb orda bu tapşırıqı etməliydi. Sabahı gün noticələr soruşulanda tək birco məktəbli utana-utana tapşırığı yerinə yetirmədiyini bildirmiş, buna səbəb kimi isə hər yerdə Tanrının onu gördüyünü göstərmişdi!..

Deməli əlahəzrət azadlıq heç özü də azad deyilmiş, azad buraxanda anarxiya yaramırmış, problemlərə yol açırmış...

İnsan təbiət mənzərəsinə elə təbiətin içindən baxırsa bir, pəncərədən baxırsa başqa səhnə göröcök, bu ikincisi çərçivədi. Rossamın kətan üzərinə köçürdüğü bütöv yox, yarımçı, yəni çərçivədə gördüyüdü. Sözüünü, deyəcəklərini həmişə ölçüb biçənlər çərçivədə olanlardır, əlbəttə yaxşı mənada! Olduğu kimi görülmək, ya da göründüyü kimi olmaq da çərçivədən çıxmaq deyil. Amma sındırılması, məhv edilməsi o qədər çərçivələr var ki!

Amma çərçivə də var çərçivə.. Əgər çərçivə həm də nizam-intizamda, münasibətlərdə əndazə gözləməkdə, kimisə incitməkdən, həsəddən, paxıllıqdan, pislilik etməkdən çəkinməkdə, bunun nəyi pisdliki... Xəstə adama təyin edilən pəhriz də, ürəyi xəstə olana fiziki hərəkətin məhdudlaşdırılması da çərçivədi, amma bezdirici, yorucu... Necə ki, mənim film qəhrəmanından da bir gün bezərək ona təyin edilmiş çərçivələrini qırıb tökdü, xəstə ürəyilə başqa cür rəftar etməyə qərar verdi, bütöy "olmaz"ları "olar"a çevirmək üçün son addımı atdı...

...İnsan yaramışdan azadlığa, dinciliyə təşnədi, açıq səmada uçan, istədiyi yerdə yuva quran quşlara, çiçəkdən çiçəyə qonan arılara, zəhmətkeş qarışqalara həsəd aparıb həmişə. Amma o quşların da, arıların da, qarışqaların da, elə yüzlərlə, minlərlə digər yaradılmışların da əminəm ki, həyatı hansısa bir ilahi çərçivəyə sığır...

Dünyaya gəlişimizlə gedişimiz arasındakı məsafə birco andır ki, bunu söz adamları bir sözlük, rossamlar bir fircağı, riyaziyyatçılar bir rəqəmlilik, bəstəkarlar isə birco notluq məsafə adlandırlırlar. Olum və ölüy fəlsəfəsi bəlli olandan ta bu günə kimi düşündürür insanı. Yaşının, düşüncəsinin bir həddinə çatanda insan da hələ dünyaya gəlməzdən öncə ilahi qəlibə, çərçivəyə salındığını və

bundan kənara çıxma bilməyəcəyini anlayır...

Bundan əlavə hər insanın öz çərçivələri də var ki, bunu digərlərinə qarşı istifadə edir. M.Fizuliyə görə hər kəsdə bir ölçü var və bu ölçüyə görə yanlış və doğru tərəflər ortaya çıxar. Ruhən azad olan insan çərçivələrə də çığır, bir yol tapıb onları qırmağa, sındırıb atmağa çalışır...

...Bizi dünyanın o dar çərçivəsindən çıxarı,

Dəli xallardakı hönkürtüyü dalaqla Segah...(B.Vahabzadə)

*Astıl divardan gözəl bir şəkli,
Bahar mənzərəsi,
qəlib bir məşə...
Gözəldir,
Çox gözəl, ancaq elə bil,
Çərçivə içində inlayır məşə...
...Kim istər gətirdi yollar, çiğərlər,
Dayansın sət üçlü çərçivələrdən.*

(B.V)

Son həmişə hüznüldür, acıdır, hər kəs sonu bilir, amma onun gəlməyini istəmir. Son bitməkdir, tükənməkdir, əgər bu ömrə aidsə daha ağınlıdır demək!..

Ona görə də əvvəlcə öz içimizdə qurduğumuz sərhədləri açmalı, gədəcəyimiz yolu məchul bir sonsuzluğadək çəkiş uzatmağı bacarmalıyıq. O zaman bizim üçün sını yaradılan çərçivələrdən çıxmaq gətin olmayacaq...

Hə, bir də var şəkli çərçivəsi, siz çalışın çərçivə olmayın, nə özüünüzə, nə də başqalarına, çərçivədən genişliyə açılan bütöv şəkli olun...

*Burda küləkdi,
Orda qar yağır.
Sürüşür dağlar,
Bu qürub çağı.*

*Bilmiş zəmi,
Atılmış səvda.
Qurumuş ot var
Gör neçə adda...*

*Mavi buludlar,
Quş kimidilər,
Kağız gəmilər
Daş kimidilər.*

*Huşumda daha
Cismimə yədək.
Gədək, Şahinim,
Dür yığış gədək...*